

**XVII међународни научни скуп Правнички дани –
„Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“**

**XVII international scientific meeting Legal days –
"Prof. Slavko Carić, PhD"
"THE ROLE OF THE STATE AND LAW IN THE 21ST CENTURY"**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 25. септембар 2020.
Зборник радова са XVII међународног научног скупа
Правнички дани – „Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“
25. септембар 2020. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић,
редовни професор

Др Ненад Аврамовић,
редовни професор

Др Милош Марковић,
редовни професор

Др Предраг Мирковић,
ванредни професор

Др Јелена Матијашевић-Обрадовић,
ванредни професор

Др Дарко Голић,
ванредни професор

Др Маријана Младенов,
доцент

Др Ненад Бингулац,
доцент

Др Јоко Драгојловић, доцент
доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Штампа:

Мала Књига, Нови Сад

Тираж:

200

ISBN 978-86-6019-104-7

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР НЕНАД АВРАМОВИЋ

Шеф Привредноправне и међународноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА

Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ЕМЕРИТУС ДР АЛЕКСАНДАР РАДОВАНОВ

Професор Емеритус Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА БУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МАРТА ГЕРЕГ

Декан Правног факултета у Сегедину | Мађарска

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

АКАДЕМИК DR WOLFGANG ROHRBACH

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЋО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србије

ПРОФ. ДР НИКОЛА ПУВАЧА

Продекан за међународну сарадњу, ванредни професор и научни сарадник на Факултету за економију и инжењерски менаџмент Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МИЛАН ЧАМПА

Ванредни професор на Факултету за здравствену негу Универзитета Ново Место | Република Словенија

ПРОФ. ДР СИМЕОН ГЕЛЕВСКИ

Професор у пензији на Правном факултету у Скопљу | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law and administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ ОБРАДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР МЕДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДОЦ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - председник Организационог одбора

ДОЦ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЛШИЋ- ДАБЕТИЋ

ДОЦ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО

МСР СТЕФАН ДИТРИХ

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ДИЈАНА БОРЕНОВИЋ

Секретар:

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

Dr Nenad Bingulac, docent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: nbingulac@pravni-fakultet.info

Dr Joko Dragojlović, docent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: jdragojlovic@pravni-fakultet.info

POJEDINI MEĐUNARODNI I DOMAĆI MEHANIZMI ZAŠTITE OD TORTURE OSUĐENIH LICA

Apstrakt:

Nakon Drugog svetskog rata, razvojem međunarodnopravnih institucija i različitih dokumenata, počevši od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Ženevske konvencije, Standardnih minimalnih pravila za postupanje prema zatvorenicima, Deklaracije o zaštiti svih lica od mučenja i drugih svirepih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni, usledilo je stvaranje pravnog korpusa uslova koja se odnose na kaznenoizvršni kontekst. Poštovanje zakonitosti postupanja i nedvosmisleno obezbeđivanje principa humanosti, tako postaje imperativ i preduslov svih daljih generalno i specijalno preventivnih težnji i ciljeva. Činjenicom da se neko lice nalazi u zatvoru, nedvosmisleno je da su mu mnoga zagarantovana ljudska prava, a pre svega pravo slobode, ograničena. Ukoliko kao društvo želimo da obezbedimo bolju budućnost, onda upravo penološki naponi imaju za cilj promenu društvenog konteksta i obezbeđivanje sigurnijeg društva. Cilj ovog rada je da se ukažu i razmotre pojedini, tj. najznačajniji međunarodni i domaći mehanizmi zaštite od torture osuđenih lica. Iz prethodno pomenutog, jasno se može videti da će istraživanje imati dva ključna sagledavanja ovih pitanja. Poslednji deo istraživanja odnosiće se na kritički osvrt autora po pitanju teme istraživanja.

Ključne reči: *međunarodni mehanizmi zaštite osuđenih lica, domaći mehanizmi zaštite osuđenih lica, kazna zatvora, prava osuđenih lica, evropska zatvorska pravila*

Uvodna razmatranja

Istorija izvršenja kazni prati prilično surovu i nehumanu sliku postupanja⁴¹⁷. Sami zatvori i danas u svesti javnosti nose arhetipske predstave tamnica u koje se smešta društveni talog. „Najgori od najgorih“ nekada se vide kao oni koji i ne zaslužuju bolje

---

⁴¹⁷ Morris, N., & Rothman, D. J. (Eds.). (1995). *The Oxford history of the prison: The practice of punishment in Western society*. Oxford University Press.

uslove. Zlo koje su načinili često se tako vidi kao opravdanje za sve trpnje koje moraju podneti u životu.

Ipak, dok je emocionalna komponenta stava prema prestupnicima donekle shvatljiva, s obzirom da proizilazi pre svega iz ličnog straha od ugrožavanja i povređivanja, moderni nivo penološkog razmatranja postavio je drastično drugačije standarde postupanja.⁴¹⁸

Naime, posle Drugog svetskog rata, razvojem međunarodnopravnih institucija i različitih dokumenata, poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Ženevske konvencije, Standardnih minimalnih pravila za postupanje prema zatvorenima, Deklaracije o zaštiti svih lica od mučenja i drugih svirepih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni, formira se snažan pravni korpus uslova kaznenoizvršnog konteksta. Poštovanje zakonitosti postupanja i nedvosmisleno obezbeđivanje principa humanosti, tako postaje imperativ i preduslov svih daljih generalno i specijalno preventivnih težnji.

Kada se pomene tema zaštite prava osuđenih lica, neretko se u javnim raspravama mogu čuti komentari da „oni imaju viša prava nego mi (na slobodi)“ ili komentari da „ukoliko su želeli prava nisu ni trebali da vrše zločine“. Konačno, kako izvršenje kazni (zatvora) potražuje određena finansijska sredstva, nije neobično čuti komentare da se „umesto ulaganja u zatvore moglo dati za lečenje ili školovanje dece“.

Ipak, širi penološki kontekst ne dozvoljava ovakve simplifikacije. U prvom redu, činjenicom da se lice nalazi u zatvoru, nedvosmisleno je da su mu različita prava, a pre svega pravo slobode, uskraćena. Takođe, ukoliko kao društvo želimo da obezbedimo bolju budućnost, onda upravo penološki naponi imaju za cilj promenu društvenog konteksta i obezbeđivanje sigurnijeg društva.

Tako se u literaturi nalaze najpre termini mučenja, odnosno svirepih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka i kazni⁴¹⁹. Jasno, radi se o kvalitativno specifičnoj ravni, koja predstavlja poseban nivo ugrožavanja osnovnih ljudskih prava.

Vodeći se sadržajem različitih međunarodnopravnih dokumenta valjalo bi se osvrnuti na pojmovne klarifikacije ovog konteksta. Tako kada se govori o mučenju reč je zapravo o svakom onom činu kojim se nekom licu nanose velike patnje, fizičke ili duševne. Tek ovakva postupanja imaju za cilj da se od njega ili trećeg lica dobiju obavешtenja ili priznanja, odnosno da se kazni za neko delo koje je ono ili neko treće lice počinilo. Ovi ciljevi mogu uključiti i želje da se lice uplaši i na njega izvrši pritisak ili bilo koje druge pobude diskriminativno zasnovane. Konačno, kao izvršilac ovih radnji postavljaće se službeno lice ili neko drugo lice koje deluje po službenoj dužnosti ili na osnovu izričitog naloga ili pristanka službenog lica⁴²⁰.

---

⁴¹⁸ Dragojlović, J. i Bingulac, N. (2019) Penologija između teorije i prakse, Pravni Fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, str. 412.

⁴¹⁹ Jovanović, A. J. (2015). Main national preventive mechanism issues and challenges. *Foreign Legal Life*, 59(2), 257-269.

⁴²⁰ Grbavac, I. (2017). *Nacionalni preventivni mehanizam za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Law. Administrative Law.).

Primeri mučenja koji se vezuju za kaznenoizvršni kontekst su naravno brojni. Komitet za ljudska prava UN tako je u sporovima protiv različitih država beležio praksu vešanja za ruke vezane iza leđa, davanje elektroškova žrtvi vezanoj za gvozdeni krevet, vezivanja žicom oko pristiju i genitalija, sistematskog prebijanja, simuliranja egzekucije i sličnih postupanja^{421,422}.

Pored činjenice da se radi o jednom objektivnom postupanju koje podrazumeva pomenuti intenzitet boli i patnju žrtve, valja napomenuti da se o mučenju govori samo u kontekstu intencionalnosti. Zapravo, tek u slučaju postojanja namere opravdano je dati kvalifikaciju mučenja. Primera radi, ako bi zamislili scenario u kome se osuđeni nalaze u hladnoj ćeliji, bez grejanja i vode, kvalifikacija mučenja zavisice od toga da li se radi o kvaru, nehotičnom isključivanju grejanja ili pak o nameri čuvara da lišenjem navedenih elemenata nanese patnju osuđenim licima.

Neretko se u literaturi može naći i pojam nečovečnog postupnja⁴²³. Naime, dati pojmovni okvir ponovo podrazumeva ona postupanja kojima se pojedinicu nanose ozbiljne fizičke i/ili duševne patnje. Ipak, i u ovom slučaju radi se prekoračenju ili odsustvu zakonitosti postupanja.

Vodeći se sudskom praksom i slučajevima koji su našli epilog pred Evropskim sudom za ljudska prava, možemo naći i drugačije scenarije. Tako je u slučaju Ribič protiv Austrije⁴²⁴ ponašanje policajaca prema osumnjičenom okarakterisano kao nečovečno. Naime, u konkretnom slučaju policijaci su osumnjičenom naneli više udaraca po glavi, rukama, nogama, bubrezima i butinama. Pri tome i nakon što je lišen sobode, vukli su ga za kosu, udarali mu glavu od zid, a što je rezultiralo povraćem i jakom glavoboljom. Jasno, radi se o svim onim ponašanjima koja nisu u kontekstu potrebe pružanja otpora osumnjičenog, već predstavljaju subjektivni odnos policajaca prema istom, mimo ovlašćenja.

Naposletku, kontekst nečovečnog postupanja ne mora podrazumevati neposrednu primenu sile. Tako će se čak i pretnja mučenjem tumačiti kao nečovečno ponašanje⁴²⁵. Predstaviti otuda nekome izglednost fizičkih i psihičkih patnji svakako predstavlja situaciju koja izaziva izuzetan strah i duševnu patnju, a što može naći upravo tumačenje u kontekstu predmetne odrednice.

Važna definicija odnosi se i na koncept ponižavajućeg postupanja⁴²⁶. Naime, shodno odrednicama Evropskog suda za ljudska prava dati okvir postupanja podrazumeva sve one akcije koje kod žrtve izazivaju osećanje straha, očaja ili manje vrednosti, odnosno koje žrtvu mogu da ponize ili unize⁴²⁷.

---

⁴²¹ Aksoy v. Turkey, App. No. 21887 (1996)

⁴²² Ireland v United Kingdom, App. No. 5310/71 (1978)

⁴²³ Kostić, M. (2007). Setting standards of restorative justice. *Temida*, 10(1), 5-14.

⁴²⁴ Ribitsch v. Austria, App. No. 18896/91 (1995)

⁴²⁵ Bouton v. Uruguay communication No. 37/1978 (1981)

⁴²⁶ Pleić, M. (2010). Međunarodni instrumenti zaštite prava zatvorenika i nadzora nad sustavom izvršavanja kazne zatvora. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17(1), 307-331.

⁴²⁷ Kudla v. Poland, App. No. 30210/96 (2000)

Dok je u kontekstu mučenja i nečovečnog postupanja granice zakonitosti relativno jednostavno opaziti, koncept ponižavajućeg postupanja čini se značajno zamagljenijim. Ovo pre svega proizilazi iz nesporene subjektivne prirode, a koja kod svake individue može nositi različitu granicu psihičkog doživljaja nekog postupanja kao ponižavajućeg.

Neretko se tako u javnim raspravama, ali i stručnoj literaturi mogao naći primer američkog Gvantanamo zatvora koji je sagrađen sa ciljem lišenja slobode lica koja se dovode u vezu sa terorističkim aktivnostima širom sveta⁴²⁸. Naime, osim činjenice da su u datom zatvoru zabeleženi različiti slučajevi mučenja i seksualnog nasilja, tumačenja ponižavajućeg postupanja opažena su u kontekstu nedopuštanja religijske prakse, kao i izvrgavanju ruglu simbola koje su zatvorenici muslimanske veroispovesti nalazili svetim.

Ne ulazeći na ovom mestu u sva krivičnopravna i fenomenološka obeležja ovog segmenta u daljem tekstu daće se kraći prikaz pravne regulative koja se tiče prava lica lišenih slobode, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnopravnom nivou.

Prava osuđenih lica prema Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija u Republici Srbiji

Bazirajući se na relevantnim odredbama Ustava, kao najvišeg pravnog akta, kojima se jemči nepovredivost ljudskih i manjinskih prava i sloboda, odnosno garantuje nepovredivost ljudskog dostojanstva, psihičkog i fizičkog integriteta, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija ograničava okvir penoloških postupanja u Republici Srbiji.

Tako se članom 6 ovog Zakona predviđa da se krivične sankcije moraju izvršavati na način kojim se jemči poštovanje dostojanstva lica prema kome se ona izvršava. U istom segmentu zabranjuje se, uz pretnju kaznom, svako postupanje podvrgavanja bilo kakvom obliku mučenja, nečovečnog ili ponižavajućeg kažnjavanja ili postupanja, zlostavljanja ili eksperimentisanja.

Kažnjivost postupanja predviđa se i u kontekstu primena mera prinude prema licu prema kome se izvršava krivična sankcija, a u slučaju ako je prinuda nesrazmerna potrebama njenog izvršenja.

Predmetni okvir zakona predviđa i zabranu diskriminacije, odnosno stavljanja u neravnopravan položaj, a na osnovu rase, boje kože, pola, jezika, vere, političkih i drugih uverenja, nacionalnog ili socijalnog porekla. Isto se odnosi i na kriterijum imovnog stanja, obrazovanja, društvenog položaja ili drugog ličnog svojstva.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija predviđa i da lice prema kome se izvršava krivična sankcija ima pravo na zaštitu osnovnih prava propisanih Ustavom, potvrđenim međunarodnim ugovorima, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i ovim zakonom. Tek ograničenje osnovnih prava, dozvoljeno je samo u kontekstu zakonskih odredbi, a koje se tiču izvršenja konkretne krivične sankcije.

---

⁴²⁸ Strasser, S. (2004). *The Abu Ghraib investigations: The official reports of the independent panel and Pentagon on the shocking prisoner abuse in Iraq*. PublicAffairs.

Pored opšteg okvira određivanja (nepovredivosti) prava osuđenih lica, predmetnim zakonom se dati segment dalje konkretizuje. Tako se članom 76 predviđa pravo na čovečno postupanje, gde se iznosi obaveza da svako mora poštovati dostojanstvo osuđenog, odnosno da niko ne sme ugroziti telesno i duševno zdravlje osuđenog. Jasno, radi se o svim onim principima koji su elaborirani u prethodnom poglavlju, a koji se tiču mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja.

Imajući u vidu da kazna zatvora podrazumeva lišenje slobode i smeštaj u ustanovu zajedničkog smeštaja, zakonom se predviđa da osuđeni ima pravo na smeštaj koji odgovara savremenim higijenskim uslovima i mesnim klimatskim prilikama. Pri tome, kada je reč o naročito vulnerabilnim kategorijama poput trudnica, porodilja i majki koje neguju decu, predviđa se da će iste biti smeštene odvojeno od ostalih osuđenih žena. Konačno, kada su u pitanju osobe sa invaliditetom, zakon predviđa pravo na smeštaj koji je primeren vrsti i stepenu utvrđenih potreba.

Kada je u pitanju deskripcija uslova života i rada, zakonodavac predviđa da prostorije u zatvoru moraju biti čiste, suve, provetrene, zagrejane i dovoljno osvetljene. Premda je u uslovima realiteta srpskih zatvora ovo često nemoguće, zakon eksplicira da spavaonica mora biti toliko prostrana da na svakog osuđenog dođe najmanje osam kubnih metara i četiri kvadratna metra prostora. Dati okvir regulative praktično podrazumeva strukturu zatvora u kojima postoje velike ćelije sa zajedničkim boravkom većeg broja zatvorenika. Ipak, prema standardima Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CPT) preporuka je da zatvori izbegavaju ovakav tip gradnje. Ovo se nameće kako iz bezbednosnih aspekata, tako i problema ograničene privatnosti, te pritiska na zajedničke resurse, poput lavaboa, svežeg vazduha ili slobodnog prostora. Upravo u tom kontekstu valja napomenuti da su preporuke ovog tela da poželjni standard ćelija u koje se smešta jedna osoba treba da bude na nivou od 8,5-9 kvadratnih metara.

Kada je u pitanju sanitarna opremljenost, CPT predviđa da svaka ćelija ima sanitarni čvor, sa vodom i WC-om. U uslovima domaćih zatvora pak češće se radi o postojanju jedinstvene sanitarne prostorije koju koriste osuđenici iz jednog bloka.

Prava osuđenih lica podrazumevaju i to da najmanje dva časa dnevno, u slobodno vreme, mogu provesti izvan zatvorenih prostorija na svežem vazduhu. Tek i u ovom kontekstu valja izneti zapažanja da u nekim zatvorima ovo pravo ograničava, a iz organizacionih razloga. Tako nedostatak pripadnika službe za obezbeđenje, onemogućava u nekim zavodima da veći broj izdvojenih grupa osuđenika provede dva časa dnevno u zatvorskom krugu. Tek kako iz razloga bezbednosti nije dozvoljeno da se prevelik broj lica nađe, recimo na sportskom terenu ili da dođe do kontakta lica iz poluotvorenog i zatvorenog odeljenja, neretko se zakonski eksplicirano vreme i prepolovljava.

Segment prava osuđenih istina obuhvata i određene obaveze, a pre svega u kontekstu održavanja lične higijene, higijene odeće i prostorija u kojima borave. Zapravo, nepoštovanje ovih odredbi predstavlja disciplinski prestup. Pored kontrole osuđenih i prostorija, zavod izvršenja je dužan da obezbedi pribor i sredstva za održavanje higijene.

Osuđena lica tokom izdržavanja kazne zatvora imaju pravo na ishranu koja je podobna da održi zdravlje i snagu. Pri tome tri predviđena obroka ne smeju imati manju vrednost od 12.500 džula.

Poseban režim ishrane predviđa se pak za lica koja rade na težim poslovima, bolesne, trudnice i porodilje, a gde režim ishrane određuje lekar. Takođe, imajući u vidu da je ishrana povezana sa različitim verskim uverenjima, ukoliko to dozvoljavaju mogućnosti u zavodu, ishrana će se prilagoditi istim. To naročito znači pripremanje posne hrane o dane određenih praznika ili izostavljanje recimo hrane određenog životinjskog porekla.

Pored prava na vodu za piće i ishranu, zakon predviđa i da osuđeni ima pravo na besplatno rublje, odeću i obuću koji su prilagođeni mesnim klimatskim prilikama. Isto se odnosi i na pravo na posebnu radnu odeću, obuću i opremu. Tek imajući u vidu ranije napomene o ponižavajućem postupanju, zakon je eksplicitan da odeća osuđenog ne sme delovati omalovažavajuće ni ponižavajuće, kao i da u zavodu i odeljenjima otvorenog i poluotvorenog tipa osuđeni ima pravo da nosi sopstvenu odeću i obuću.

Imajući u vidu potrebe korespodencije sa drugim organima, osuđenom je dozvoljeno da nadležnima upućuje podneske. Isto se odnosi na strane državaljane koji se mogu obratiti diplomatsko-konzularnom predstavniku zemlje čiji je državljanin, odnosno države koja štiti njegove interese.

Premda osuđeni ima neograničeno pravo na dopisivanje o svom trošku, postoje određeni uslovi kada se ovaj segment komunikacije može nadzirati ili uskratiti. Naime, u zavodima zatvorenog i zatvorenog tipa sa posebnim obezbeđenjem ili zatvorenom odeljenju zavoda, na predlog upravnika zavoda ili direktora Uprave, sudija za izvršenje može odlučiti da uvid u tekst pisama ili uskraćivanje komunikacije može doprineti otkrivanju ili sprečavanju novih krivičnih dela.

U istom kontekstu komunikacije osuđenom je dozvoljeno obavljanje telefonskih razgovora. Pri tome, treba imati na umu da se ne radi o pravu osuđenog da poseduje lična sredstava komunikacije, već se dato pravo konzumira kroz telefonske uređaje koje obezbeđuje sam zavod. Tek pravo komunikacije regulisano je kućnim redom, a osuđeni razgovor obavlja o sopstvenom trošku. U praksi srpskih zatvora to podrazumeva kupovinu telefonskih kartica sa određenom sumom novčanog kredita.

Istina ovo je elegantno rešenje u kontekstu naplate troškova telefonskih razgovora, ali valja napomenuti da se u praksi neretko dešava da telefonske kartice budu predmet trgovine i sredstvo plaćanja. Takođe, u pojedinim zatvorima uprava dozvoljava da osuđenici sami „vode telefon“, odnosno da u skladu sa kućnim redom, prave raspored telefoniranja. Pa ipak, premda bi ovo trebalo biti bazirano na ravnopravnoj osnovi, jasno je da se radi o diskriminatornom sistemu u kome vreme i učestalost razgovora biva određena statusom u neformalnom sistemu.

Konačno, kada su u pitanju telefonski razgovori, mora se napomenuti da kao i u kontekstu pisama, postoji mogućnost nadzora, odnosno ograničenja komunikacije, a u odgovarajućem bezbednosnom kontekstu.

Osuđeni tokom izdržavanja kazne takođe ima i pravo na posete. Tako dva puta mesečno u posetu mogu doći braćni drug, deca, roditelji, usvojenik, usvojitelj i ostali srodniciu pravoj liniji i u pobočnoj liniji do četvrtog stepena krvnog i tazbinskog srodstva, kao i hranitelj, hranjenik i staratelj.

Pored navedenog kruga lica, kao osnovno pravo postavlja se i pravo posete branioca ili punomoćnika. Odnosno, kada se radi o stranim državljanima osuđeni imaju pravo na posetu i diplomatsko-konzularnog predstavnika zemlje čiji je državljanin, odnosno države koja štiti njegove interese. S obzirom na mogućnosti zloupotrebe i minimalizovanje arbitrarnosti zakon predviđa da vreme posete ne može biti kraće od jednog časa.

Važan okvir osnovnih prava odnosi se i na pravo osuđenog da jednom u dva meseca boravi s braćnim drugom, decom ili drugim bliskim licem tri časa u posebnim prostorijama zavoda. I mada se radi o zagarantovanom pravu, situacija u praksi pokazuje da nemaju svi zavodi u Srbiji uslove za konzumiranje ovog prava. Takođe, imajući u vidu prekobrojnost osuđenika, kao i ograničene prostorne kapacitete (tamo gde postoje) sasvim je realno da osuđenici ne mogu zakazati posetu sa učestalošću od jednom u dva meseca.

Pravo osuđenih lica podrazumeva i prijema paketa dva puta mesečno. Pri tome, težina i sadržina paketa uređeni su posebnim propisom, a prilikom uručjenja, isti se pregleda u prisustvu osuđenog.

Rad je u kontekstu prava osuđenih određen kao sastavni deo programa postupanja. Tek sama svrha rada je definisana kao sticanje, održavanje i povećanje radne sposobnosti, radnih navika i stručnog znanja, a sve u kontekstu uspostavljanja uslova za uspešnu reintegraciju.

Zakonom se eksplicira da rad osuđenih mora biti svrsishodan, te da ne sme biti ponižavajući. Takođe, rad mora biti primarno u funkciji tretmana, a ne postizanja ekonomske koristi od istog.

Popis prava osuđenog uključuje i pitanja zdravstvene zaštite. Naime, zakonom se predviđa da osuđeni ima pravo na zdravstvenu zaštitu, kao i da će mu se o trošku države obezbediti lekovi sa pozitivne liste. Tek u situaciju ukoliko u zavodu izvršenja nije moguće pružiti odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, osuđeni se upućuje u Specijalnu zatvorsku bolnicu ili drugu zdravstvenu ustanovu.

Takođe, neretko se dešava da su osuđena lica netolerantna u kontekstu čekanja specijalističkih pregleda. Nije neobično da različite preglede u redovnim zdravstvenim ustanovama lica na slobodi moraju mesecima čekati. Pa ipak, kada se ovo desi u penalnom kontekstu, vrlo česta situacija su pritužbe višim ili nezavisnim instancama, a u kontekstu uskraćivanja prava na zdravstvenu zaštitu.

Valja napomenuti da shodno stavu CPT samo ponašanje osuđenog nije od značaja u kontekstu pružanja zdravstvene zaštite. To znači da ukoliko je osuđeni nekooperativan, vređa lekare ili čini disciplinske presteupe, ovo neće predstavljati osnov uskraćivanja. Ovo se istina ne eksplicira u kontekstu Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, ali u praksi nije upitno.

Imajući u vidu da i žene izdržavaju kaznu zatvora, zakonodavac predviđa okvir prava osuđene žene koja ima dete. Tako se istim eksplicira da žena može zadržati dete do isteka kazne, ali najduže do navršene druge godine života deteta. Nakon toga, predviđa se sporazumno odlučivanje i poveravanje deteta na čuvanje ocu ili drugim srodnicima ili licima.

S obzirom na potrebe deteta, u odsustvu neposredne majčine brige, detetu se omogućava odgovarajući smeštaj u posebnu prostoriju zavoda i stručna nega, koja odgovara standardu dečijih ustanova. Pri tome svi troškovi koji se tiču porođaja, nege porodilje i smeštaja i nege deteta padaju na račun države.

Segment prava osuđenih lica obuhvata i korišćenje sredstava javnog informisanja. Pod ovim se podrazumeva i pravo da o sopstvenom trošku nabavlja dnevnu i periodičnu štampu, što se u zatvorima dosta jednostavno organizuje. Ipak, kada je u pitanju televizija praktični problemi su nešto složeniji.

Naime, u pojedinim zatvorima postoje prostorije koje imaju prirodu dnevnog boravka, a gde osuđeni gledaju televizijski program. Tek funkcionisanje neformalnog sistema neretko zabranjuje pristup određenim pojedincima ili grupama u ove prostorije. Pri tome, kako se radi samo o jednom televizijskom aparatu, pitanje demokratičnosti odlučivanja šta će se zapravo gledati krajnje je upitno.

Prava osuđenika odnose se i na korišćenje bilbiotekarnog fonda zavoda, odnosno knjiga koje sam pribavi. Konačno, osuđenom se odobrava pravo na osnovno i srednje obrazovanje, a koje se eventualno organizuje u samom zavodu. Zapravo, ukoliko bezbednosna procena ne ukaže na povišen rizik, upravnik zavoda može odobriti osuđenom vandredno školovanje, uključujući i studije visokog obrazovanja, van zavoda.

Pored napomene da obrazovanje stečeno za vreme izdržavanja kazne, ne sme biti prepoznatljivo, ni na koji način, a u smislu da je stečeno za vreme izdržavanja kazne zatvora, nije neobično da osuđenici završe vandredno srednje škole, pa i upišu fakultete. Istina, ovo povlači druga pitanja poput dostupnosti vozila službe sprovođa, troškove goriva, kao i dnevnica zaposlenih pripadnika službe obezbeđenja. Neretko i pored dobre volje uprave ovo nije moguće koordinirati, a što može predstavljati pokretač nezadovoljstva.

Konačno, zakonom se osuđenima na izdržavanju kazne zatvora dozvoljava širi okvir verskih prava. Ovo podrazumeva pravo na vršenje verskih obreda, držanja i čitanja verske literature, kao i poseta sveštenih lica ili drugih verskih službenika.

Imajući u vidu da su u Srbiji većinski osuđena lica pravoslavne veroispovesti u nekim zavodima su čak i sagrađene crkve u kojima se, o verskim datumima, obavljaju odgovarajući obredi. Ukoliko pak u zavodu postoji dovoljan broj osuđenih iste veroispovesti, na njihov zahtev, upravnik zavoda može dozvoliti sveštenom licu ili drugom verskom službeniku te veroispovesti da ih redovno posećuje ili da u zavodu ima redovnu službu ili nastavu. Svako prisustvovanje verskim obredima je dobrovoljno, a obavlja se u posebnoj, prikladnoj prostoriji zavoda, u skladu sa propisom o kućnom redu zavoda.

Evropska zatvorska pravila

Evropska zatvorska pravila predstavlja važan međunarodnopravni akt usvojen januara 2006-e godine od strane Komiteta ministara država članica Saveta Evrope. Sam dokument oslanja se na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, te sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava.

Osnovna ideja ovog dokumenta jeste da izvršenja zatvorskih kazni i postupanje sa licima lišenim slobode uskladi zahteve bezbednosti, sigurnosti i discipline sa uslovima koji ne ugrožavaju ljudsko dostojanstvo. Takođe, istim se napominje važnost obavljanja korisnih zanimanja, programa tretmana, te pripreme za reintegraciju osuđenih lica u zajednicu.

Evropska zatvorska pravila insistiraju da lišenje slobode treba da bude minimalno neophodno i srazmerno legitimnom cilju zbog koga je nametnuto. Takođe, sadržajem ovog akta se napominje da život u zatvoru treba da približi, maksimalno moguće pozitivne aspekte života u zajednici, pri čemu se uslovi koji ugrožavaju ljudska prava, ne mogu pravdati nedostatkom materijalnih sredstava.

Naposletku, predmetnim dokumentom se ističe da se sva sadržana pravila primenjuju nepristrasno, bez diskriminacije, po bilo kom osnovu, uključujući pod ovim pol, rasu, boju kože, veroispovest, političko ili drugo uverenje, rođenje, imovno stanje ili drugi status.

Sam dokument podeljen je u nekoliko delova. Tako se prvim delom specificuju uslovi zatvaranja, zatim drugi deo se odnosi na pitanja zdravlja, dok se treći deo tiče obezbeđivanja reda. Pored navedenog Evropska zatvorska pravila specificuju i pitanja zatvorskog sistema kao javne službe, odnosno uprave i zaposlenih, inspekcije i nadzora, pitanje statusa pritvorenika, te svrhe režima za zatvorenike.

Kada je u pitanju segment primanja ili zadržavanja u zatvoru, predmetni dokument insistira da se niko ne može zadržati bez odgovarajućeg naloga o upućivanju, koji je donet u skladu sa zakonom. Takođe, predviđa se da će se zatvorenici, ukoliko je to moguće, upućivati u zatvore koji se nalaze u blizini njihovih domova ili centar socijalne rehabilitacije.

Sam standard uslova smeštaja zatvorenika mora nužno voditi računa o ljudskom dostajnstvu. Otuda su pitanja privatnosti i zahtevi održavanja zdravlja i higijene primarni. Ovo podrazumeva okvir površine poda, zapremenine vazduha, osvetljenje, grejanje i ventilaciju.

Premda Evropska zatvorska pravila predviđaju mogućnost zajedničkog smeštaja, naglašava se potreba odvajanja neosuđenih od osuđenih zatvorenika, muškaraca od žena, te mlađih punoletnih zatvorenika od starijih.

Segment ishrane specificuje se u kontekstu starosti, zdravstvenog i fizičkog stanja zatvorenika, ali i u skladu sa principima veroispovesti, kulture, te prirode posla, koji zatvorenik eventualno obavlja. U skladu sa tim predviđa se da i da zdravstveno osoblje može naložiti izmenu ishrane, ukoliko to opravdavaju zdravstveni razlozi.

Pravo na pravnu pomoć takođe je neupinto, pri čemu konsultacije sa izabranim advokatom idu na teret samog zatvorenika. Ipak, u ustanovama detencije mogu se uspostaviti i mehanizmi pružanja besplatne pravne pomoći, uz poštovanje principa poverljivosti.

Segment komunikacije sa spoljnim svetom, osim preciranja prava i mogućnosti ograničenja pismenih kontakata, precizira i da će zatvorenik u slučaju smrti ili ozbiljne bolesti bilo kod bliskog srodnika biti o tome odmah obavešten. Tek ukoliko okolnosti to dozvoljavaju, uz odgovarajuću dozvolu, samostalno ili u pratnji, dozvoljava se poseta bolesnog rođaka ili prisustvovanje sahrani.

Kontekst zatvorskog režima predviđa izbalansirani program aktivnosti za sve osuđenike. Pored osiguranja da zatvorenici provode van ćelije ono koliko vremena koliko je potrebno za adekvatan nivo ljudske i socijalne interakcije, naročita pažnja posvećuje se vulnerabilnim i viktimiziranim zatvorenicima. Odnosno, licima koja su pretrpela fizičko, duševno ili seksualno zlostavljanje.

Kada je u pitanju rad, ovo se smatra pozivnim aspektom zatvorskog režima i ne sme imati kaznenu konotaciju. Sam rad se prepoznaje naročito važnim za mlađe zatvorenike, a pre svega u kontekstu stručnog osposobljavanja i pripreme za život nakon puštanja na slobodu.

Pored mogućnosti izbora vrste posla, važna napomena je da organizacija rada treba da bude što približnija radu u zajednici. Isto se odnosi na aspekt finansijske nadoknade za rad, a koja može biti od značaja za standard i kvalitet života tokom izdržavanja kazne.

Zaštita prava osuđenih lica određuje se i postavljanjem limita maksimalnog broja radnih sati na dnevnom i nedeljnom nivou, uz obavezu postojanja bar jednog neradnog dana u nedelji. Takođe, navedeni nivo odnosi se i na kontekst zaštite na radu, kao i obeštećivanje u slučaju povrede na radu ili nastupanja profesionalnog oboljenja.

Segment obrazovanja prioritetno je određen za one zatvorenike koji su nepismeni ili one koji nemaju osnovno ili vokaciono obrazovanje. Nadalje, u skladu sa mogućnostima, obrazovanje zatvorenika treba da bude integrisano u obrazovni sistem države, odnosno da omogućava da nastavak školovanja po isteku kazne. Upravo u tom smislu se i predviđa da obrazovanje treba da bude pod pokroviteljstvom institucija van zatvora.

Pored segmenta kojim se predviđa sloboda mišljenja, savesti i veroispovesti, Evropska zatvorska pravila specifikuju i okvir informisanja zatvorenika. Ovo se odnosi na obavezu da se po prijemu zatvorenici obavestavaju u pisanoj formi i usmeno na jeziku koji razumeju o pravilima, pravima i dužnostima tokom izdržavanja kazne.

Prepoznajući posebnost fizičkih, stručnih, društvenih i psiholoških potreba žena, predmetni dokument naglašava potrebu posebne pažnje tokom njihovog boravka u zatvoru. Ovo se odnosi i na obezbeđivanje pristupa odgovarajućim socijalnim servisima, kao i osiguranje posebnog režima koji se tiče trudnoće, porođaja i perioda odgoja deteta.

U tom smislu, predviđa se, između ostalog, deca mogu ostati u zatvoru sa roditeljem, ako je to u najboljem interesu deteta. Pri čemu se ista ne tretiraju kao zatvorenici. Upravo iz tog razloga predviđa se obezbeđivanje posbenog smeštaja, kao i obučenog osoblja koje je zadužno za čuvanje deteta, dok roditelj učestvuje u aktivnostima kojima dete ne može prisustvovati.

Sa ciljem realizacije efektivne zdravstvene zaštite, predviđa se da u svakom zatvoru postoji najmanje jedan kvalifikovani lekar opšte prakse, kao i osoblje obučeno za sprovođenje zdravstvene zaštite.

Segment zdravstvene zaštite takođe uključuje i jasnu specifikaciju vremena obaveznih pregleda. Ovo se odnosi na situacije prijema osuđenih lica, otpusta ili primene mera prinude. Sva postupanja pri tome moraju biti u skladu sa uobičajenim pravilima lekarske etike i poverljivosti odnosa.

Evropska zatvorska pravila ekspliciraju i kontekstu posebnih aktivnosti poput pretresa i kontrole. Tako se napominje obaveza poštovanja utvrđenog postupka prilikom obavljanja pretresa svih mesta gde zatvorenici borave, rade i gde se okupljaju, samih zatvorenika, posetilaca i njihovih stvari, kao i zaposlenih.

Pored zahteva obučenost zaposlenih u kontekstu obavljanja pretresa, naročito se akcentuje da osobe koje se pretresaju neće biti izložene ponižavanju tokom ovih postupanja. Takođe, postavlja se obaveza da pretres osoba može obavljati samo osoblje istog pola.

Imajući u vidu prethodne napomene, valja istaći i ograničenja u kontekstu pretresa telesnih šupljina zatvorenika. Tako ove oblike pretresa ne može vršiti zatvorsko osoblje, već samo lekar.

Evropska zatvorska pravila preciziraju da se nacionalnim zakonima mora regulisati pitanje disciplinskih prestupa i posledičnih mera. Ovo se odnosi kako na definisanje onih ponašanja koja će se tretirati kao pristup, tako i na vrste i trajanje kazni koje se mogu konsekvntno izreći.

Poseban okvir ograničenja predviđa se i u kontekstu primene sile. Tako se ovim dokumentom eksplicira da se sila neće koristiti protiv zatvorenika, osim u slučajevima saomoodbrane ili pokušaja bekstva ili aktivnog ili pasivnog fizičkog otpora zakonitom naređenju. Zapravo, upotreba sile predviđa se tek kao poslednja moguća mera i to u najmanjoj potrebnjoj i najkraćoj potreboj meri.

Kada su u pitanju lisice, košulje i druga sredstava fizičkog obuzdavanja, njihova upotreba se predviđa samo u izuzetnim slučajevima. Ovo se naime odnosi na situacije povišenog rizika bekstva prilikom transporta ili postupanja po naređenju upravnika, a sa ciljem zaštite zatvorenika od samopovređivanja, povređivanja drugih ili radi sprečavanja velike štete na imovini.

Naposletku, u obuhvatnom tekstu Evropskih zatvorskih pravila napominje se potreba postajanja državnih organa koji redovno obavljaju inspekcijske poslove. Ovo se odnosi na nivo procene da li zapravo ustanove izvršenja postupaju u skladu sa domaćim i međunarodnim zakonima i standardima.

Pored internog segmenta nadzora, predviđa se i postojanje nezavisnih tela, a čiji se nalazi javno objavljuju. Tek njihovo postupanje usmerava se u kontekstu saradnje sa svim relevantnim subjektima koji se bave pitanjima prava osuđenih lica i koji imaju pravo da obavljaju posete zatvorima.

Zaključna razmatranja

Činjenicom da se neko lice nalazi u zatvoru u smislu izdržavanja kazne, nedvosmisleno je da su mu mnoga zagarantovana ljudska prava, a pre svega pravo slobode, ograničena, ali mnoga druga prava posebno dolaze do izražaja.

U ovom istraživanju su sagledani i razmotreni pojedini međunarodni i domaći mehanizmi zaštite od torture osuđenih lica. Iako je strukturalno posmatrano istraživanje koncipirano u četiri dela, faktički posmatrano dve su ključne celine i to međunarodni i domaći mehanizmi zaštite od torture.

Od značaja je naglasiti da posle Drugog svetskog rata, razvojem međunarodnopravnih institucija i različitih dokumenata, poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Ženevske konvencije, Standardnih minimalnih pravila za postupanje prema zatvoricima, Deklaracije o zaštiti svih lica od mučenja i drugih svirepih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni, formira se snažan pravni korpus uslova kaznenoizvršnog konteksta. Poštovanje zakonitosti postupanja i nedvosmisleno obezbeđivanje principa humanosti, tako postaje imperativ i preduslov svih daljih generalno i specijalpreventivnih težnji.

Vodeći se sadržajem različitih međunarodnopravnih dokumenta kada se govori o mučenju reč je zapravo o svakom onom činu kojim se nekom licu nanose velike patnje, fizičke ili duševne.

Kada je reč o pravima osuđenih lica prema u domaćem zakonodavstvu, osnovno polazište je u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija u Republici Srbiji. Bazirajući se na relevantnim odredbama Ustava, kao najvišeg pravnog akta, kojima se jemči nepovredivost ljudskih i manjinskih prava i sloboda, odnosno garantuje nepovredivost ljudskog dostojanstva, psihičkog i fizičkog integriteta, pomenuti Zakon ograničava okvir penoloških postupanja u Republici Srbiji, a što je i detaljno razmotreno.

Kada je reč o evropskim zatvorskim pravilima, ona su koncipirana u međunarodnopravnom aktu koji je usvojen januara 2006-e godine od strane Komiteta ministara država članica Saveta Evrope. Sam dokument oslanja se na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, te sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, što je takođe detaljno razmotreno.

Ovo istraživanje predstavlja teorijsko razmatranje koje kroz sagledavanje ovog aspekta zadovoljava sve postojeće i predviđene norme. Mišljenja smo da je neophodno sprovesti i emirijsko istraživanje koje će predstaviti logični nastavak ovog istraživanja, a kako bi se lakše mogli istaknuti finalna konkluzivna mišljenja sa mogućim adekvatnim zakonodavnim prilagođavanjima ukoliko za to postoji potreba. Svakako, neophodno je konstantno razmatrati usavršavanje penalnog sistema na svim poljima.

*Nenad Bingulac, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad*

*Joko Dragojlović, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad*

SOME OF INTERNATIONAL AND DOMESTIC MECHANISMS FOR THE PROTECTION AGAINST TORTURE OF CONVICTED PERSONS

Abstract:

After the Second World War, the development of international legal institutions and various documents, beginning with the Universal Declaration of Human Rights, the Geneva Convention, the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, the Declaration on the Protection of All Persons from Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment is to create a legal corpus of conditions pertaining to the criminal context. Respect for the legality of treatment and the unequivocal provision of the principle of humanity thus becomes. The fact that a person is imprisoned makes it unambiguous that many are guaranteed human rights, and above all, the right to liberty. If, as a society, we want to secure a better future, it is precisely the penological efforts that aim at changing the social context and ensuring a more secure society. The aim of this paper is to identify and consider the individual, ie. the most important international and domestic mechanisms for the protection against the torture of convicted persons. From the aforementioned, it can be clearly seen that the research will have two key insights on these issues. The last part of the research will address the authors' critical review of the research topic.

Keywords: *international mechanisms for the protection of sentenced persons, domestic mechanisms for the protection of sentenced persons, imprisonment, rights of sentenced persons, European prison rules*

L I T E R A T U R A

1. Aksoy v. Turkey, App. No 21887 (1996)
2. Bouton v. Uruguay communication No. 37/1978 (1981)
3. Grbavac, I. (2017). Nacionalni preventivni mehanizam za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Law. Administrative Law.).
4. Ireland v United Kingdom, App. No. 5310/71 (1978)
5. Jovanović, A. J. (2015). Main national preventive mechanism issues and challenges. *Foreign Legal Life*, 59(2), 257-269.
6. Kostić, M. (2007). Setting standards of restorative justice. *Temida*, 10(1), 5-14.
7. Kudla v. Poland, App. No. 30210/96 (2000)
8. Dragojlović, J. i Bingulac, N. (2019) Penologija između teorije i prakse, Pravni Fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
9. Morris, N., & Rothman, D. J. (Eds.). (1995). *The Oxford history of the prison: The practice of punishment in Western society*. Oxford University Press.
10. Pleić, M. (2010). Međunarodni instrumenti zaštite prava zatvorenika i nadzora nad sustavom izvršavanja kazne zatvora. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17(1), 307-331.
11. Ribitsch v. Austria, App. No. 18896/91 (1995)
12. Strasser, S. (2004). *The Abu Ghraib investigations: The official reports of the independent panel and Pentagon on the shocking prisoner abuse in Iraq*. PublicAffairs.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

34"20"(082)

340.12"20"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани проф. др Славко Царић (17 ; 2020 ; Нови Сад)

Улога државе и права у XXI веку : [зборник радова са XVII Међународног научног скупа "Правнички дани проф. др Славко Царић", 25. септембар 2020. године у Новом Саду] = "The role of the state and law in the 21st century" : [Proceedings of XVII International Scientific Conference Legal days - "Prof. Slavko Carić, PhD" "The role of the state and law in the 21st century" September 25th 2020. in Novi Sad] / уредник Мирко Кулић. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија : Правни факултет за привреду и правосуђе, 2020 (Нови Сад : Мала књига). - 560 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-86-6019-104-7

а) Право -- 21. в. -- Зборници б) Држава -- Правна заштита -- 21. в. -- Зборници

COBISS.SR-ID 20099849